

Bir Üniversitedeki Hemşirelik Öğrencilerinin Beyin Göçüne Yönelik Tutumlarının ve Etkileyen Etmenlerin Belirlenmesi

Determination of Nursing Students' Attitudes Towards Brain Drain at a University and the Affecting Factors

Dercan Gençbaş¹, Leyla Yaman Üzümcü¹, Dilan Yavuz², Sahra Müyesser Üstün², Ruveyda Ferhan Türkoğlu², Eshana Bagheriyar², İbrahim Emir Yetkin²

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Ankara, Türkiye

Cite as: Gençbaş D, Yaman Üzümcü L, Yavuz D, et al. Bir üniversitedeki hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarının ve etkileyen etmenlerin belirlenmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2024;11(1):180-187.

DOI: 10.54304/SHYD.2024.08941

Öz

Amaç: Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarının ve bu tutumları etkileyen etmenlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Bu çalışma kesitsel tipte tasarlanmıştır. Çalışmanın örneklemini hemşirelik lisans programında öğrenim gören 287 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, "Kişisel Bilgi Formu ve Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği (BGYTÖ)" kullanılarak çevrim içi ortamda toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve lineer regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %89,9'u kadın, %28,9'u dördüncü sınıf olup Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması 40,23 (SS=11,51) olarak bulundu. Öğrencilerin Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanlarına etki eden etmenler; lineer regresyon analizi ile (F (4,282): 12,280; p<0,001; R2: 0,136) incelenmesi sonucu cinsiyet, gelir durumu, yabancı dil bilme durumu ve yurt dışındaki hemşirelik mesleğine yönelik bilgi sahibi olma durumu olarak belirlenmiştir.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarının ve göç etme eğilimlerinin ortalamasının altında olduğu, etkileyen etmenlerin ise cinsiyet, gelir durumu, yabancı dile bilme durumu ve yurt dışındaki hemşirelik mesleğine yönelik bilgi sahibi olma durumunun beyin göçü eğilimine etkisinin olduğu belirlenmiştir. Sağlık alanında nitelikli iş gücü içerisinde önemli bir konumda olacak hemşirelik öğrencilerinin, beyin göçüne yönelik tutumlarının daha da azaltılması amacıyla öğrencilere kariyer fırsatları yaratılmalı, çalışma koşulları ve ücretler iyileştirilmeli, ayrıca mesleki gelişimleri desteklenmelidir.

Anahtar Sözcükler: Beyin göçü, hemşirelik öğrencileri, hemşirelik, tutum.

Abstract

Aim: This study was conducted to determine nursing students' attitudes toward brain drain and the factors affecting these attitudes.

Method: This study was designed with cross-sectional. The sample consisted of 287 nursing students in an undergraduate program. Data were collected online using the Personal Information Form and the Attitudes Towards Brain Drain Scale (ASBD). Descriptive statistics and linear regression analysis were used to analyze the data.

Results: According to results, 89.9% of the students were female, 28.9% were fourth graders, and the total score average of the Attitude Scale Towards Brain Drain was found to be 40.23 (SD=11.51). Factors affecting students' total scores on the Attitude Scale towards Brain Drain; As a result of examination with linear regression analysis (F (4.282): 12.280; p<0.001; R2: 0.136), it was determined as gender, income level, foreign language skills and knowledge about the nursing profession abroad.

Conclusion: It has been determined that nursing students' attitudes towards brain drain and their tendency to migrate are below average, and the influencing factors are gender, income level, ability to speak a foreign language, and knowledge about the nursing profession abroad. In order to further reduce the attitudes of nursing students towards brain drain, who will have an important position among the qualified workforce in the health field, career opportunities should be created for students, wages should be improved and their professional development should be supported.

Keywords: Brain drain, nursing students, nursing, attitude.

Corresponding author / Sorumlu yazar: Dercan Gençbaş • dgenccbas@gmail.com

Received / Geliş: 26.12.2023 • **Accepted / Kabul:** 18.04.2024 • **Published Online / Online Yayın:** 30.04.2024

Giriş

Tarih boyunca insanlar, savaş gibi zorunlu nedenlerle ya da temel gereksinimleri doğrultusunda yaşam koşullarını daha iyi hale getirmek amacıyla yaşadıkları bölgeden göç etmişlerdir (Karaduman ve Çoban, 2019; Öncü ve ark., 2018; Seven ve Adadioğlu, 2022; Turan, 2021). Geçmişte bu göçler kitlesel olarak gerçekleşmekteyken, zamanla bireysel göçler haline de dönüşmüştür (Öncü ve ark., 2021). Nitelikli eğitim ve yeterli donanıma sahip bireylerin dünya çapında çeşitli yerlerde daha iyi yaşam koşulları, daha iyi kazanç, ileri teknolojiye erişim ve güvenli siyasi koşullar sunan ülkelere göç etmesi, beyin göçü olarak adlandırılmaktadır (Erdoğan Kaya ve ark., 2023; Hashish ve Ashour, 2020). Beyin göçünün büyük bir kısmı, gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru olmaktadır (Kadel ve Bahndari, 2019; Köse Tosunöz ve Nazik, 2022; Najib ve ark., 2019; Seven Adadioğlu, 2022). Beyin göçü, son yıllarda uluslararası göç hareketleri içinde payı en fazla artan göç türü olarak kabul edilmektedir (Köse Tosunöz ve Nazik, 2022; Öncü ve ark., 2018). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2022) verilerine göre Türkiye'den göç edenlerin 2021 yılına göre %62,3 oranında arttığı, en fazla göç edenlerin ise 25-29 yaş aralığında olduğu bildirilmektedir.

Beyin göçü, birçok bilimsel alanda olduğu gibi sağlık alanında da ülkenin yetişmiş ve nitelikli insan kaynağının kaybına neden olan küresel bir sorun olmaktadır (Hashish ve Ashour, 2020; Kadel ve Bahndari, 2019; Seven ve Adadioğlu, 2022). Beyin göçünün en fazla yaşandığı meslek gruplarının başında sağlık çalışanları yer almaktadır (Demiray ve ark., 2020; Erdoğan Kaya ve ark., 2023; Turan, 2021). Sağlık alanında beyin göçü, özellikle hemşireler ve hekimlerin daha iyi yaşam ve ekonomik koşullara sahip olma isteği sonucunda gerçekleşmektedir (Seven ve Adadioğlu, 2022). Beyin göçü veren ülkelerin sağlık sisteminde ortaya çıkan nitelikli insan gücü kaybı, çalışanların iş yükünü arttırmakta, sağlık hizmetine erişimini sınırlandırmakta ve sağlıkta eşitsizliklerine yol açabilmektedir (Asadi ve ark., 2017; Demiray ve ark., 2020; Hashish ve Ashour, 2020; Köse Tosunöz ve Nazik, 2022). Sağlık sisteminin omurgasını oluşturan hemşirelerin göç etmesi, toplum sağlığını riske atmakla birlikte diğer hemşirelerin iş doyumsuzluğu ve tükenmişlik yaşamalarına da neden olabilmektedir (Hashish ve Ashour, 2020). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (The Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2021) Sağlık İstatistikleri Raporuna göre İsviçre ve Norveç gibi ülkelerde her bin kişiye 18 hemşire düşerken, Türkiye'de her bin kişiye 2,4 hemşire düşmektedir. Türk Hemşireler Derneği'nin hemşirelerde beyin göçüne ilişkin durumu ortaya koymak için 8274 hemşire ile yaptığı çalışmada, hemşirelerin %76,3'ü yurtdışında hemşirelik yapmak istediğini bildirmiştir. Ayrıca yurtdışında çalışmak için gerekli koşulları sağlamaya çalışan hemşirelerin oranı %18,7; geçiş aşamasında olan hemşirelerin oranı %1,8 olarak rapor edilmiştir. Gelecekte beyin göçünün daha da artıracakı düşünüldüğünde, olumsuz sağlık sonuçlarına neden olabileceği öngörülmektedir (Hashish ve Ashour, 2020). Yapılan çalışmalar göstermektedir ki son yıllarda öğrenciler, mezun olduktan hemen sonra yurt dışına göç edeceklerini ve mesleklerini orada yapabileceklerini bildirmektedir (Kahya, 2022; Seven ve Adadioğlu, 2022).

Hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin beyin göçüne yönelik tutumlarını etkileyen etmenlerin belirlenmesi ile beyin göçüne yönelik önlemlerin alınması olanaklı olacaktır. Bununla birlikte uygulanabilir ve sürdürülebilir stratejilerin geliştirilmesine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarını ve etkileyen etmenlerin belirlenmesi amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır.

Araştırma Soruları: Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin yurt dışına beyin göçü eğilimine yönelik tutumları nasıldır?
- Hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin beyin göçü eğilimini etkileyen etmenler nelerdir?

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zamanı: Araştırma, 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında Ankara'da bulunan bir üniversitenin hemşirelik fakültesinde öğrenim gören öğrencilerle 18 Mayıs 2023-Haziran 2023 tarihleri aralığında yapılmıştır.

Araştırma Evren ve Örnekleme: Çalışmanın evrenini, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Ankara'da bulunan bir üniversitenin hemşirelik fakültesinde öğrenim gören 758 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmanın örnekleme, evreni bilinen örnekleme yöntemi ile hesaplanmış ve %95 güven aralığında, 0,05 hata payı ile en az 256 katılımcının örnekleme alınması gerektiği bulunmuştur (Erdoğan ve ark., 2017). Olası veri kayıpları göz önüne alındığında çalışmaya, örneklem büyüklüğünün %10'u eklenerek 282 öğrencinin alınması gerektiği belirlenmiştir. Çalışmada, dört sınıfta yer alan öğrenciler tabakalandırılarak, sınıfların öğrenci sayılarının ağırlıklarına göre örneklem büyüklüğü tabakalara bölünmüştür. Birinci sınıftan 68 öğrenci, ikinci sınıftan 62 öğrenci, üçüncü sınıftan 72 öğrenci, dördüncü sınıftan 80 öğrenci olacak şekilde toplam örneklem sayısı hesaplanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü 287 katılımcıyla, araştırma tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları: Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracı, "Kişisel Bilgi Formu (9 soru) ve Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği (16 madde)" olarak iki aşamadan oluşmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından bilimsel yazın taranarak (Demiray ve ark., 2020; Seven ve Adadioğlu, 2022; Turan, 2021) oluşturulan bu formda, öğrencilerin kişisel ve mesleki özellikleri ile mesleğini yurtdışında yapma eğilimini etkileyebilecek bazı özelliklerinin yer aldığı 14 soru yer almaktadır.

Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği (BGYTÖ): Öncü ve arkadaşları (2018) tarafından hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek maddeleri 5'li Likert tipinde olup "Kesinlikle Katılmıyorum-1, Katılmıyorum-2, Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum-3, Katılıyorum-4, Tamamen Katılıyorum-5" şeklinde 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Üçüncü ve on beşinci maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar 16 ile 80 aralığındadır. Ölçekten alınan puanların artması beyin göçüne yönelik olumlu tutumun arttığı şeklinde değerlendirilmektedir. Özgün ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,91 olarak belirtilmiş olup bu çalışmada Cronbach alfa değeri 0,94 bulunmuştur.

Verilerin Toplanması: Araştırmada veriler, çevrimiçi olarak oluşturulan formun öğrencilerin sosyal medya iletişim adreslerine iletilmesi ile toplanmıştır. Formun ilk bölümünde araştırmanın adı ve amacının açıklanmasıyla birlikte, katılımcının kimlik bilgilerinin ve verilerin gizli tutulacağı, çalışma verilerinin sadece bilimsel amaçla kullanılacağı ve katılımın gönüllülük esasına dayandığı bilgileri yer almıştır. Katılımcının "Çalışmaya katılmayı kabul ediyorum" sekmesini işaretlemeyen diğer sayfaya geçme izni olmamıştır. Böylece yalnızca araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler, veri toplama aracını doldurabilmiştir. Çalışmada anket formlarının doldurulması 5-8 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi: Veriler, sayımla belirlenen değişkenler için sayı ve yüzde ile ölçümle belirlenen değişkenler ortalama, standart sapma, minimum maksimum değerler şeklinde gösterilmiştir. Normal dağılım gösteren değişkenler için One-way ANOVA, normal dağılım göstermeyen değişkenler için Mann-Whitney U testleri yapılmıştır. Öğrencilerin BGYTÖ puanlarını etkileyebilecek ilişkili Etmenlerin belirlenmesinde linear regresyon analizi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 24.0 programı kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Uygulamaya başlamadan önce kurum izni ve etik onay (Toplantı No:2023/05, Karar No: 2023-159) alınmıştır. Ölçek yazarlarından e-posta yoluyla ölçek kullanım izni alınmıştır. Ayrıca katılımcılardan çevrimiçi form üzerinden bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu çalışmanın sınırlılıklarından birisi, yalnızca tek bir üniversitede öğrenim gören hemşirelik öğrencileriyle yapılmış olması, farklı bölgelerdeki üniversitelerdeki öğrencilerin de örnekleme alınmamasıdır. Bu nedenle hemşirelik lisans eğitimi alan tüm öğrencilere genellenemez. Bir diğer sınırlılık ise verilerin anket yöntemi ile toplanması nedeni ile öz-bildirime dayanmasıdır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin dağılımı (N:287)

Özellik		Ort (SS)	Min-Max
Yaş (yıl)		20,95 (1,60)	18-27
		n	%
Cinsiyet	Kadın	258	89,9
	Erkek	29	10,1
Sınıf	Birinci sınıf	68	23,7
	İkinci sınıf	63	22,0
	Üçüncü sınıf	73	25,4
	Dördüncü sınıf	83	28,9
Genel Not Ortalamaları	1,50-1,99	3	1
	2,00-2,49	22	7,7
	2,50-2,99	58	20,2
	3,00-3,49	146	50,9
	3,50-4,00	58	20,2
Gelir Durumu	Gelir giderden az	53	18,5
	Gelir gidere eşit	180	62,7
	Gelir giderden çok	54	18,8
Daha önce yurtdışına çıkma durumu	Evet	28	9,8
	Hayır	259	90,2
Yurt dışında yaşayan tanıdık olma durumu	Evet	152	53
	Hayır	135	47
Yabancı dil bilme durumu	Evet	104	36,2
	Hayır	183	63,8
Bilinen yabancı diller*	İngilizce	178	85,1
	Almanca	12	5,7
	Arapça	9	4,3
	Fransızca	7	3,3
	Diğer	3	1,4

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğrencilerin %89,9’u kadın, %28,9’u dördüncü sınıfta öğrenim görmekte olup yaş ortalaması 20,95 (1,60) olarak hesaplanmıştır. Öğrencilerin yaklaşık yarısının (%50,9) genel not ortalamasının 3,00-3,49 arasında olduğu bildirilmiştir. Öğrencilerin çoğu (%62,7) gelir durumunu gelir gidere eşit şeklinde belirtmiştir. Öğrencilerin çoğu (%90,2) daha önce yurt dışına çıkmamıştır ve %53’ünün yurtdışında yaşayan bir tanıdığı bulunmaktadır. Öğrencilerin %36,2’si yabancı dil bildiklerini, yabancı dil bilenlerin çoğunluğu ise (%85,1) bildiği yabancı dilin İngilizce olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. öğrencilerin mesleği yurt dışında yapma düşünceleri ile ilgili verilerin dağılımı (N:287)

		n	%
Mesleği yurt dışında yapma isteği	Evet	238	82,9
	Hayır	49	17,1
Yurt dışındaki hemşirelik mesleği kapsamına yönelik bilgi sahibi olma durumu	Evet	143	49,8
	Hayır	144	50,2
Başka ülkede çalışabilmek için yabancı dil kursuna gitme durumu	Evet	14	4,9
	Hayır	273	95,1
Başka ülkede çalışabilmek için yabancı dil kursuna gitmeyi düşünüyor musunuz durumu	Evet	154	53,7
	Hayır	36	12,5
	Kararsızım	97	3,8

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğrencilerin %82,9’u mesleğini yurtdışında yapmak istediğini, %49,8’i ise yurt dışındaki hemşirelik mesleği kapsamına yönelik bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin sadece %4,9’u başka ülkede çalışabilmek için yabancı dil kursuna gittiğini, %53,7’sinin ise başka ülkede çalışabilmek için yabancı dil kursuna gitmeyi düşündüğünü bildirmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin mesleği yurtdışında yapmak isteme nedenlerinin dağılımı (N:287)

Mesleği yurt dışında yapmak isteme nedeni*	n	%
Yaşam koşullarının daha iyi olması	147	13,2
Daha fazla gelir getirisinin olması	139	12,5
Mesleki saygınlığının daha yüksek olması	134	12,0
Çalışma koşullarının daha iyi olması	124	11,1
Aile için daha iyi bir gelecek olması	114	10,2
Akademik kariyer fırsatlarının daha iyi olması	106	9,5
Seyahat olanaklarının daha iyi olması	99	8,9
Sağlıkta şiddet yasalarının daha caydırıcı olması	94	8,4
Teknolojik imkanların daha iyi olması	81	7,3
Yüksek eğitim standartları	77	6,9

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğrenciler en çok “yaşam koşullarının daha iyi olması” nedeniyle (%13,2) mesleğini yurt dışında yapmak istediklerini belirtmişlerdir. “Daha fazla gelir getirisinin olması” (%12,5) ve “mesleki saygınlığının fazla olması” da (%12,0) öğrencilerin mesleğini yurt dışında yapmayı istemelerinin nedenlerinden en çok belirtilenler arasında saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin BGYTÖ puan dağılımı (N:287)

	Ort (SS)	Ortanca	Min-Max
BGYTÖ Toplam	40,23 (11,51)	39	17-78

Öğrencilerin Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeğinden (BGYTÖ) aldıkları puan 40,23 (SS=11,51) olarak bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 5. BGYTÖ puanlarını etkileyen etmenlerin regresyon analizi ile incelenmesi

Değişkenler	β_1^a	Standart Hata	β_0^b	t	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt	Üst
Cinsiyet	-6,591	2,11	-0,173	-3,116	0,002**	-10,755	-2,428
Gelir durumu	-2,091	1,04	-0,111	-2,010	0,045*	-4,138	-0,043
Yabancı dil bilme durumu	6,480	1,32	0,271	4,881	<0,001	3,867	9,094
Yurt dışındaki hemşirelik mesleğine yönelik bilgi sahibi olma durumu	1,337	0,641	0,116	2,086	0,038*	0,075	2,599
F (4,282): 12,280; R2: 0,136							

^a Standartlaştırılmamış katsayı; ^b Standartlaştırılmış katsayı

*p<0,05; ** p<0,01

Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine ilişkin bazı verilerin BGYTÖ puanını etkileme durumları incelendiğinde; regresyon modelinde anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna varılan özelliklerin cinsiyet, gelir durumu, yabancı dile bilme durumu ve yurt dışındaki hemşirelik mesleğine yönelik bilgi sahibi olma durumunun BGYTÖ puanları üzerine düşük düzeyde de olsa anlamlı etki gösterdiği (F (4,282): 12,280; p<0,01; R2: 0,136) saptanmıştır (Tablo 5). Regresyon modeli backward metodu ile hesaplanmış ve modele alınan sınıf, GANO, daha önce yurt dışına çıkma durumu değişkenleri hesaplamalar sonucu model dışına çıkarılmıştır.

Tartışma

Bu çalışmada, giderek artan sağlık çalışanının yurt dışına göçünü etkileyen etmenlerin öğrencilik sürecindeki durumunun belirlenmesi amacıyla, hemşirelik öğrencilerinin beyin göçü eğilimleri ve etkileyen etmenler incelenmiştir.

Türk Hemşireler Derneği'nin (THD, 2023) yayınladığı göç eğilim raporunda, hemşirelerin %76,3'ünün yurt dışında hemşirelik yapmak istediği bildirilmiş ve Türkiye'de beyin göçünün en çok yaşandığı meslek grubunun sağlık meslek grupları olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'de hemşirelik öğrencisi ile yapılan başka bir çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin %66,3'ü mesleğini yurtdışında yapmak istediğini bildirmiştir (Seven ve Adadioğlu, 2022). Bu çalışmada ise öğrencilerin %31,7'sinin mesleğini

yurtdışında yapmak istediği, %51,2'sinin kararsız olduğu ve sadece %17,1'inin mesleğini Türkiye'de yapmak istediği bulunmuştur (Tablo 2). Mesleğini yurt dışında yapmak isteyen öğrencilerin oranı her ne kadar düşük olarak hesaplanırsa da kararsız olan öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Türkiye'de beyin göçüne yönelik önlem alınmazsa kararsız olan öğrencilerin oranının mesleğe başladıklarında düşüncelerinin göç etme yönünde değişeceği değerlendirilmektedir.

Sağlık çalışanlarının beyin göçüne eğilimlerinin ana nedenleri arasında daha iyi yaşam koşulları, daha yüksek maddi gelir, kariyer ve eğitim planları, daha iyi çalışma olanakları yer almaktadır (Demiray ve ark., 2020; Erdoğan Kaya ve ark., 2023; Gostautaitė ve ark., 2018; Hashish ve Ashour, 2020). Hemşirelerin yurt dışında çalışmak isteme nedenlerini araştıran çalışmalarda, ekonomik nedenler, mesleki gelişim ve daha sağlıklı bir çalışma ortamına sahip olmak hemşireleri yurt dışında çalışmaya iten nedenler arasında bulunmuştur (Çetin ve Savaş, 2023; Kadel ve Bhandari, 2019). Bu çalışmada bilimsel yazına benzer olarak öğrencilerin mesleği yurt dışında yapmak isteme nedenleri arasında en çok yaşam koşullarının daha iyi olması, daha fazla kazanç sağlama ve mesleki saygınlığının fazla olması yer almıştır (Tablo 3). Bu durum Türkiye'deki hemşire istihdamını zorlaşabileceğini düşündürmektedir. Bu kapsamda hemşirelerin Türkiye'deki yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve mesleğin maddi getirisinin ve saygınlığının artırılmasına yönelik girişimlerin önemli olduğu görülmektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin beyin göçü eğilimlerinin incelendiği diğer çalışmaların bulguları değerlendirildiğinde, öğrencilerin beyin göçü eğilimleri değişiklik göstermektedir. Demiray ve arkadaşlarının (2020) 771 hemşirelik öğrencisiyle yaptığı çalışmada, öğrencilerin beyin göçüne yönelik tutumlarının ortalamasının altında olduğu 42,98 (9,9) bildirilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin beyin göçü eğilimlerinin yüksek bulunduğu çalışmalar da bulunmaktadır (Köse Tosunöz ve Nazik, 2022; Öncü ve ark., 2021; Seven ve Adadioğlu, 2022; Turan, 2021;). Köse Tosunöz ve Nazik'in yaptığı çalışma, Türkiye'nin yedi farklı bölgesindeki 52 üniversitede hemşirelik bölümüne kayıtlı 3053 öğrenciyle yapılmış olup İç Anadolu Bölgesindeki hemşirelik öğrencilerinin beyin göçü eğilimlerinin en düşük düzeyde olduğuna dikkat çekilmiştir (Köse Tosunöz ve Nazik, 2022). Bu çalışmada da öğrencilerin beyin göçü niyetleri ortalamasının altında 40,23 (11,51) bulunmuştur (Tablo 4). Alan yazında görülen bu farklılıkların nedeni örneklem sayısı, bölge ve sınıf farklılıklarından olduğu düşünülmektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin beyin göçü eğilimleri birçok etmeden etkilenmektedir (Seven ve Adadioğlu, 2022). Yapılan çalışmalarda beyin göçünü etkileyen etmenlerin; cinsiyet (Köse Tosunöz ve Nazik, 2022; Öncü ve ark., 2021; Seven ve Adadioğlu, 2022), sınıf düzeyi (Öncü ve ark., 2021; Turan, 2021), ekonomik durum (Elveren ve Toksöz, 2019), yurt dışında tanıdık olması (Gostautaitė ve ark., 2018; Öncü ve ark., 2021; Seven ve Adadioğlu, 2022), mesleğin yurt dışında yapılmasıyla ilgili bilgi sahibi olma (Seven ve Adadioğlu, 2022) ve yabancı dil bilgisi (Asadi ve ark., 2017; Efendi, 2021; Köse Tosunöz ve Nazik, 2022) olduğu saptanmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin beyin göçü eğilimlerine etki eden etmenlerin belirlenmesi için regresyon modeline bu etmenler alınmıştır. Bu etmenlerden cinsiyet, gelir durumu, yabancı dile bilme durumu ve yurt dışındaki hemşirelik mesleğine yönelik bilgi sahibi olma durumunun beyin göçü eğilimine etkisinin olduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Türkiye'deki ekonomik gerileme ve sosyal güvenlik eksikliğinin kadınları daha fazla etkilenmesine bağlı olarak, kadınlarda gidilen ülkeden geri dönmeme ve göç etme eğilimlerinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Elveren ve Toksöz, 2019). Türkiye'de son zamanlarda yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler ile toplumsal cinsiyet etmenlerinin beyin göçü tutumlarının değişiminde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Yaşanılan yerden başka bir ülkeye göç ederken dil bilmek önemli ve gerekli bir etmen olmaktadır (Efendi, 2021; Köse Tosunöz ve Nazik, 2022;). Asadi ve arkadaşlarının (2017) İranlı sağlık meslek üyeleriyle yaptığı araştırmada, yabancı dil bilmenin göç etme niyetini olumlu yönde etkilediği rapor edilmiştir (Asadi ve ark., 2017). Öğrencilerin yabancı dil konuşma yeterliliği, yurt dışında çalışma isteği oluşturmada önemli bir etmen olarak değerlendirilmektedir. Beyin göçü eğilimini etkileyen diğer etmenlerden birisi de mesleğin yurt dışında yapılmasına yönelik bilgi sahibi olma durumu olmaktadır (Seven ve Adadioğlu, 2022). Ülke dışında hemşire olarak çalışabilmek için ayrıca dil, denklik, mesleğe yönelik beceri sınavı, mesleki deneyim gibi koşullar aranmaktadır. Bu süreç zor ve maliyetli olup bu süreci bilmek, bazı öğrencilerde beyin göçü eğilimini artırırken, bazı öğrencilerde sürecin zorlu olması beyin göçü eğilimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin beyin göçü eğilimlerinin ve beyin göçüne yönelik tutumlarının ortalamasının altında olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin beyin göçü eğilimini etkileyen etmenlerin cinsiyet, gelir durumu, yabancı dil bilme durumu ve yurt dışındaki hemşirelik mesleğine yönelik bilgi sahibi olma durumunun, beyin göçü eğilimine etkisinin olduğu belirlenmiştir. Sağlık alanında nitelikli iş gücü içerisinde önemli bir konumda olan hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne yönelik olumlu tutumlarının daha da azaltılması amacıyla, öğrencilere kariyer fırsatları yaratılmalı, ücretler iyileştirilmeli ve mesleki gelişimleri desteklenmelidir. Ayrıca farklı örneklem gruplarıyla, benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Yazarlık Katkısı: Yazarlar makaleye katkılarını şu şekilde beyan etmektedir; çalışma fikri ve tasarımı: DG, LYÜ; veri toplama: DY, SMÜ, RFT, EB, İEY; sonuçların analizi ve yorumlanması: DG, LYÜ; aday makalenin hazırlaması: DG, LYÜ; Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son halini onayladı.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma Gülhane Bilimsel Araştırmalar Etik kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 16.05.2023 - Karar No: 2023-159).

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Finansal Destek: Yazarlar, çalışmanın finansman desteği olmadığını beyan ederler.

Katılımcı Onamı: Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Author Contribution: The authors confirm contribution to the paper as follows; study conception and design: DG, LYÜ; data collection: DY, SMÜ, RFT, EB, İEY; analysis and interpretation of results: DG, LYÜ; draft manuscript preparation: DG, LYÜ. All authors reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Ethics Committee Approval: This study was approved by Gulhane Scientific Research Ethical Committee (Date: 16.05.2023 - Number: 2023-159).

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: The authors declare that the study has no financial support.

Informed Consent: Informed consent of the participants were obtained.

Kaynaklar

Asadi, H., Ahmadi, B., Nedjat, S., Sari, A. A., Gorji, H. A. & Zalani, G. S. (2017). Factors affecting intent to immigration among Iranian health workers in 2016. *Electron Physician*, 9(6), 4669-4677. <https://doi.org/10.19082/4669>.

Çetin, Y. & Savaş, M. (2023). Does the cultural awareness of nurses affect brain drain and xenophobia? *Journal of Advanced Nursing*, 79(11), 4348-4355. <https://doi.org/10.1111/jan.15702>

Demiray, A., İlaslan, N., & Açıl, A. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 17(2), 632-641. <https://doi.org/10.14687/jhs.v17i2.5956>

Efendi, F., Oda, H., Kurniati, A., Hadjo, S. S., Nadatien, I. & Ritonga, I. L. (2021). Determinants of nursing students' intention to migrate overseas to work and implications for sustainability: The case of Indonesian students. *Nursing & Health Sciences*. <https://doi.org/10.1111/nhs.12757>

Elveren, A. Y. & Toksöz, G. (2019). Hidden gender dimensions of the brain drain: The case of Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 60, 33-59. <https://doi.org/10.1017/npt.2019.3>

Erdoğan Kaya, A., Erdoğan Aktürk, B. & Aslan, E. (2023). Factors predicting the motivation to study abroad in Turkish medical students: a causal investigation into the problem of brain drain. *Journal of Health Sciences and Medicine*, 6(2), 526-531. <https://doi.org/10.32322/jhsm.1253308>

Erdoğan, S., Nahcivan, N. & Esin, M. N. (Ed.) (2021). *Hemşirelikte araştırma, süreç, uygulama ve kritik, örnekleme, örnekleme yöntemleri*, 4. Baskı, İstanbul, Türkiye: Nobel Tıp Kitabevi.

Gostautaitė, B., Buciuoniene, I., Milasauskiene, Z., Bareikis, K., Bertasiute, E. & Mikelioniene, G. (2018). Migration intentions of Lithuanian physicians, nurses, residents and medical students. *Health Policy*, 122(10), 1126-1131. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2018.07.001>

Hashish, E. A. & Ashour, H. M. (2020). Determinants and mitigating factors of the brain drain among Egyptian nurses: a mixed-methods study. *Journal of Research in Nursing*, 25(8), 699-719. <https://doi.org/10.1177/1744987120940381>

Kadel, M. & Bhandari, M. (2019). Factors intended to brain drain among nurses working at private hospitals of Biratnagar, Nepal. *Bibechana*, 16, 213-220. <https://doi.org/10.3126/bibechana.v16i0.21642>

Kahya, Y. (2022). Göçün değişen yeni yüzü: Fiziksel emek göçünden beyin göçüne. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15 (39), 819 -833. <https://doi.org/10.12981/mahder.1117192>

Karaduman, H. A. & Çoban, E. (2019). Brain drain in Turkey: An investigation on the leading motives of skilled migration. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(7), 322-339.

Köse Tosunöz, İ. & Nazik, E. (2022). Career future perceptions and attitudes towards migration of nursing students: A cross-sectional multicenter study, *Nurse Education in Practice*, 63, 103413. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103413>

Najib, M., Abdullah, S., Narresh, S. & Juni, H. M. (2019). Brain-drain phenomenon among healthcare workers, *International Journal of Public Health and Clinical Sciences*, 6(3), 90-103. <http://dx.doi.org/10.32827/ijphcs.6.3.90>

Öncü, E., Selvi, H., Vayisoğlu, S. K. & Ceyhan, H. (2018). Hemşirelik öğrencilerinde beyin göçüne yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Cukurova Medical Journal*, 43(1), 207-215. <https://doi.org/10.17826/cumj.427962>

Öncü, E., Vayisoğlu, S. K., Karadağ, G., Alaçam, B., Göv, P., Selçuk Tosun, A., Orak, N. S. & Çatıker, A. (2021). Intention to migrate among the next generation of Turkish nurses and drivers of migration. *Journal of Nursing Management*, 29(3), 487-496. <https://doi.org/10.1111/jonm.13187>.

Seven, A. & Adadioğlu, Ö. (2022). Nursing students' attitudes towards brain drain in Turkey: A Cross-sectional study. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 14(1), 179-184. <https://doi.org/10.5336/nurses.2021-83339>

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Health Statistics, *Health at a glance: 2021* (2021). <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/015d1834-en/index.html?itemId=/content/component/015d1834-en#figure-d1e12387> (Erişim 17.12.2022)

Turan, F. D. (2021). Hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarının yordayıcısı olarak kariyer karar verme ve kariyer karar verme yetkinlikleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 828-841. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.868955>

Türk Hemşireler Derneği (THD) (2023). *Türk Hemşireler Derneği Göç Eğilim Çalışması Raporu*. https://www.thder.org.tr/uploads/subeler/THD%202023/hemsire_goc_egilimi_calismasi_ra.2023-.pdf (Erişim 28.09.2023)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022). *Uluslararası Göç İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457#:~:text=Türkiye%27den%20yurt%20dışına%20göç,3%27ünü%20ise%20kadınlar%20oluşturdu.> (Erişim 16.07.2023)